

Takács Erzsébet (Krolify) – Vicsek Lilla (Krolify):

„LÁNYOK NAPJA” ÉS MÁS FIGYELEMFELKELTŐ ESZKÖZÖK A MŰSZAKI PÁLYÁK VÁLASZTÁSÁNAK TÁMOGATÁSÁRA

(A kvalitatív fázis eredményei - Rövid összefoglaló -)

A szöveg teljes változata elhangzott az Óbudai Egyetem által

2012. április 25- én megrendezett

„Nők az ipari kutatásban” c. konferencián

Takács Erzsébet:

A kutatás legfontosabb célkitűzése tehát az volt, olyan eszközöket, módszereket keressünk, melyek az elmondott hátráltató tényezőket – amennyire lehetséges – kiküszöböljék, vagy legalább tompítsák, elősegítve a középiskolás lányok érdeklődésének felkeltését a műszaki szakok, szakmák iránt.

Az egyik legfontosabb figyelemfelkeltő eszköz maga a megfelelő tájékoztatás a műszaki képzésre és szakmákra vonatkozóan. A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések során a diáklányokat fiktív toborzási kampány megszervezésére is felkértük. A kampány kitűzött célja volt, hogy a műszaki felsőoktatás bizonyos szakjairól vonzó képet mutassanak be női kortársaik számára, és őket a műszaki szakok felé orientálják.

Mind a kampány, mind a beszélgetések fő tanulsága, hogy már maga a megfelelő tájékoztatás is toborzóértékkel bír, és ez különösen igaz a lányok számára atipikusnak számító foglalkozások esetében.

Az eredmények arra is rávilágítottak, hogy mennyire meghatározó a tájékoztatás módja, ugyanis a megkérdezettek szinte mindegyike a személyes és közvetlen információszerzés elsődlegességét hangsúlyozta. Kiderült, hogy az írott információ számukra nagyon sokszor értelmezhetetlen és/vagy érdektelen illetve bizalmatlanok ezek iránt. Általánosan jellemző volt a résztvevőkre, hogy közvetlen, személyes benyomásokat kívánnak szerezni a választható szakokról, szakmákról, és ezért jelentős erőfeszítéseket is tesznek (az ismerősök ismerőseinek felkutatására pl.) Ők a felsőoktatási nyílt napokat is ezért kedvelik: fő céljuk az ott tanuló hallgatók becserkészése és kikérdezése.

Ezen ok miatt is tartjuk fontosnak, hogy a tájékoztatás során a diákok egyetemi/főiskolai hallgatóktól, sőt, **ismerős** hallgatóktól tájékozódhassanak, melynek leghatékonyabb formája lehet az alumni diákok előadása eredeti középiskolájukban. A női mérnökök, informatikusok beszámolóit akár foglalkozásukról, akár szakmai életútjukról – a fentiekén túl – női mintákat mutathatnának fel, a Lányok napja program pedig az összes, a megkérdezett középiskolás lányok fent említett igényét kielégítheti.

A Lányok napja program célkitűzései iránti igény mind a tanári, mind a diáklányok csoportos interjúi során spontán megjelentek.

Az egyik megkérdezett fizika-matematika-informatika tanár így érvelt:

András: „Én úgy látom, hogy – nagyon **so**kan ismerőseim közül is – **lányok úgy vannak, hogy most érettségiznek, és azt se tudja, mihez fog kezdeni az életben, mert nincs előtte egy mintakép.** Látja hogy a szülőnek mi a foglalkozása, mondjuk egy irodában dolgozik, de ez neki már vagy nem vonzó, vagy igény nem lesz rá a későbbiekben , tehát valami konkrét megélhetőséghez kéne neki segítség. És **szétnéz és nem lát, tehát nem talál. Tehát így valami program biztos jó lenne nekik, ahol bemutatnák, hogy mégis milyen lehetőségek közül lehetne választani és milyen irányban, mire van igény.**” (András fizika-matematika-informatika tanár)

Az egyik középiskolás lány megfogalmazása szerint:

Lilla: Szerintem mindenképpen **fontos** lehetőség kínálni valamit, mondjuk, tényleg szerződésben állni [cégekkel], **hogy bemehessenek az érdeklődők egy-egy napra egy munkahelyre,** és akkor **megnézni.** Hogy lennének kijelölve ott dolgozók, hogy akkor, mit tudom én, mindenkinek van három érdeklődője, és akkor őket végigvezeti, meg próbálnak együtt dolgozni, mert szerintem **nagyon fontos az, hogy tényleg úgy a lányok lássák, hogy egyáltalán mit csinál, hogy csinál, hogyan működik. És ezt szerintem legjobban úgy lehet, hogyha rendesen beavatjuk őket.** („C” csoport)

A Lányok napja program megismerését követően az összes megkérdezett lány jelezte, hogy szívesen részt venne egy ilyen eseményen. Több atipikus, férfiasnak mondott foglalkozást spontán említettek: „nemzetbiztonságis”, határőr, nyomozó, katona, szakács, politikus.

Mint látható, műszaki foglalkozást nem említettek maguktól, de amikor felmerült, hogy ellátogathatnának például autószerelő-műhelybe, egy repülőtérrre, vagy autógyárba, élénk érdeklődést mutattak.

Ennek kapcsán két csoportban is megemlítették a paksi Atomerőművet. Az egyik csoportban elhangzott, hogy ismernek olyan néhai diákot, aki egy ilyen, Atomerőműbeli látogatás kapcsán kapott kedvet a műszaki pályához, most már ott is dolgozik. A másik csoportban azon sajnálkoztak, hogy csak a fizikafakultációsokat vitték el, tehát éppen azokat, akik nagy valószínűséggel eleve műszaki pályára készülnek (és mint kiderült: csak fiúkról van szó).

Ez esetben tehát pont azok az érdeklődő, matematika fakultációs lányok maradtak ki a lehetőségből, akik információ és minta híján nem veszik számításba a műszaki szakmákat, jóllehet, a kompetenciáik megfelelőek lennének ezekhez. A kutatásunk arra enged következtetni, hogy a rendelkezésre álló minták (vagy ezek hiánya) meghatározó a továbbtanulás szempontjából. Azoknak a középiskolások lányoknak, akik a műszaki felsőoktatásban szándékoznak továbbtanulni, mindnek előfordul a szűk családi körében műszaki foglalkozású személy (általában az édesapa, ritkábban egy testvér), a megkérdezett műszaki szakokon tanuló hallgatóknak pedig majd mindegyikére igaz ez. Esetükben

azonban sokszor nem a szülők, hanem a barát/élettárs foglalkozása jelentett mintát. Mintánkban jelentős volt azoknak a hallgatónőknek az aránya, akik több évvel az érettségüket követően kezdenek a korábban egyáltalán nem tervezett műszaki tanulmányokba, ezen minták hatására.

A női mintáknak különösen erős befolyásoló, támogató, önbizalom-erősítő hatásuk lehetne.

A különböző fikciós műfajok, különösen a tömegmédiában (a reklámok, televíziós sorozatok, népszerű mozifilmek) ugyanis legtöbbször sztereotip szerepekben ábrázolják a nőket, s ha meg is van jelenítve a foglalkozásuk, az sokszor nagyon tradicionális és kevésbé változatos. Így a lányok előtt nincsenek olyan női minták, amikhez mérhetnék magukat, vagy amit értékelhetnének.

A külföldi szakirodalom nagy hangsúlyt helyez a női minta fontosságára, kutatásunkban ugyanakkor senki sem tudott említeni a környezetéből műszaki foglalkozású nőt a továbbtanulási jelentkezést megelőzően. A női mintáknak azért is tulajdonítunk nagy jelentőséget, mert a kutatásban résztvevő középiskolás lányokra jellemzőek voltak a nemi sztereotípiák, úgy, hogy ennek nem is voltak tudatában. Meggyőződésük volt, hogy pályaválasztási döntéseiket nem befolyásolják nemi sztereotípiák, ugyanakkor természetesnek vették a férfi-női foglalkozások szétválasztását, hiszen, ahogy megjegyezték: a férfiak a műszaki dolgok iránt érdeklődnek, a nők pedig inkább az emberekkel foglalkoznak.

Összességében elmondható, hogy kutatásunk alapján a Lányok napja hatékony eszköze lehet a figyelemfelhívásnak és a pontos tájékoztatásnak. Itt azonban nemcsak a szakmák megismertetéséről van szó, hanem arról is, hogy a Lányok napja program azoknak a – beszélgetések során jól kirajzolódó – igényeknek is eleget tesz, hogy a műszaki szakmákról és magukról a műszaki ismeretekről a diáklányok „életközeli”, a mindennapi tudással kapcsolatba hozható, gyakorlatorientált benyomásokat szerezzenek. A munka világába való közvetlen bekapcsolódás – hacsak egy délelőtt, egy nap erejéig – a műszaki szakmák sokszínűségének, többirányúságának bemutatására is módot ad. Ezt azért tarjuk érdemesnek hangsúlyozni, mivel a kutatás során a műszaki szakmákkal kapcsolatosan a KREATIVITÁS tűnik az egyik kulcsszónak. A műszaki foglalkozásokat elutasító középiskolás lányok közül többen a kreativitás hiányára hivatkoztak, a műszaki szakra jelentkezők pedig éppen a választott szak kreatív voltával érveltek, és ezt hangsúlyozták a műszaki szakokon tanuló hallgatónők is.

A Lányok napja hozzájárulhat a sztereotípiák leépítéséhez, a mintaadáshoz. A mi kis mintánk alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy az említett kockafejű informatikus sztereotípiáját leszámítva a megkérdezett lányoknak nincsenek sztereotípiáik a műszaki foglalkozásokról, se negatívak, se pozitívak – ennyire nagy a tájékozatlanság, esetenként az érdektelenség.

A NEMI sztereotípiák viszont meghatározóak, ezért látjuk fontosnak, hogy a Lányok napja programokon női mérnökök vezessék a bemutató látogatásokat, illetve női mintákkal is találkozzanak a diáklányok.

Összesében tehát elmondható, hogy ha visszatérünk a műszaki pályaválasztást HÁTRÁLTATÓ tényezők korábban bemutatott felsorolásához, látható, hogy a középfokú oktatásból eredő problémák kivételével a Lányok napja program az összes felmerült nehézség negatív hatásainak csökkentésében szerepet játszhat.

HÁTRÁLTATÓ TÉNYEZŐK és a LÁNYOK NAPJA program lehetőségei

1. Tájékozatlanság, tudatlanság a műszaki szakok és szakmák kapcsán
2. Téves elképzelések, sztereotípiák egyes műszaki szakmákra vonatkozóan
3. Az érdeklődés hiánya
4. *Negatív tapasztalatok a fizika tárggyal*
5. *Tanárok eltérő bánásmódja, sztereotipikus nézetei*
6. A diáklányok nemi sztereotípiái, illetve nézetei arról, hogy a műszaki dolgok a fiúkat érdeklik
7. Mások negatív hozzáállása a nők műszaki hozzáértése, műszaki karrierválasztása kapcsán
8. A női minták hiánya
9. Alacsony önbizalom